

**8. veebruar 2024**

**Lahend 3016/16 - õiglane kohtupidamine ja õigus kaitsjale**

*Bogdan vs. Ukraina*

Artikkel 6-1 ja 6-3(c)

#### Asjaolud

14. aprillil 2014 kutsuti kaebaja pärast hilisõhtust politseipoolset pöördumist politseijaoskonda seoses samal päeval toimunud vargusega. Ta kuulati üle järgmise päeva varahommikul. 16. aprillil 2014 koostati politseiprotokoll, milles märgiti, et kaebajale teatati, et ta on kahtlustatav ja tal on õigus advokaadi abile. Kaebaja allkirjastatud protokoll sisaldas tema käsitsi kirjutatud märkust, mille kohaselt keeldus ta advokaadi teenustest. Samal päeval viidi läbi sündmuse kohapealne rekonstrueerimine, milles kaebaja osales ja demonstreeris, kuidas ta varguse toime pani. 17. aprillil 2014 kaebaja ametlikult vahistati. Mitu nädalat hiljem teatas kohalik sõltuvusravikeskus uurimisasutusele, et alates 18. aprillist 2014 oli kaebaja seal ambulatoorselt arvel, sest kannatas opioidide ja amfetamiini tarvitamisest põhjustatud psühholoogiliste ja käitumishäirete all. Asja kohtusse jõudmisel määrati kaebajale tema enda soovil advokaat. Seejärel mõisteti kaebaja süüdi varguses, mida raskendas sissemurdmine, ja talle määrati kuueaastane vangistus. Asja menetlev kohus asus seisukohale, et kaebaja loobus õigusest kaitsjale ja lükkas tagasi tema väited politsei väärkohtlemise kohta. Kaebaja edasikaebed ei olnud tema jaoks edukad.

EIK-sse pöördudes tugines kaebaja artiklile 6 ning leidis, et tema õigust kaitsja/advokaadi abile on rikutud.

#### EIK seisukohad

*Artikkel 6-1 ja 6-3(c)*

(a) Sissejuhatavad märkused kaebaja olukorra kohta uurimise varajases staadiumis

EIK leidis, et on tugevaid viiteid sellele, et kaebaja oli *de facto* vahistatud 14. aprillil 2014 ja temalt võeti vabadus kuni 16. aprillini 2014. Tema avaldus selle kohta, et teda peeti sel ajavahemikul registreerimata vahi all, jäi menetluse jooksul muutumatuks ning oli ühtne ja usaldusväärne. Sündmused, mida politseiametnikud kirjeldasid pärast kriminaalmenetluse lõpetamist, nimelt see, et kaebaja lahkus politseijaoskonnast 15. aprillil 2014 ja peeti järgmisel päeval uuesti kinni, ei olnud aga toona dokumenteeritud.

Alates kaebaja vahistamise hetkest oli siseriiklikel võimudel olnud usutav põhjus kahtlustada, et kaebaja oli seotud vargusega. Seetõttu tuli teda käsitada „kahtlustatavana” konventsiooni tähenduses ja rakendada artiklis 6 sätestatud kaitsemeetmete kohaldamist, eelkõige õigust saada õigusabi. See õigus kehtis ka sündmuste rekonstrueerimisel. Kaebaja kuulati üle politseijaoskonnas ja mitteametlikel vestlustel saadud teabe kasutamine võimaldas politseil varastatud kaubad kätte saada. Kõik need sündmused leidsid aset enne, kui kaebajat oli järgmisel päeval teavitatud tema õigusest saada õigusabi. Selles kontekstis tuli igasugust vestlust kinnipeetud kuriteos kahtlustatava ja politsei vahel käsitleda ametliku kontaktina, mitte mitteametliku vestluse või ülekuulamisena. Pärast loobumisavaldusele allakirjutamist oli kaebaja rekonstrueerimise käigus andnud ka süüstavaid ütlusi.

---

<sup>1</sup> Lühiülevaates kajastatud lahendite valiku aluseks on EIK enda otsingumootoris avaldatud Legal Summary'd.

#### (b) Loobumisavalduse kehtivus

Asjaolu, et kaebaja väiteid väärkohtlemise kohta siseriiklikes kohtutes ei toetatud tõenditega, ei olnud piisav, et järeldada, et loobumisavaldus oli kehtiv. Ta vaidlustas selle kehtivuse siseriiklikul tasandil veel kahel põhjusel: esiteks ei olnud selle allkirjastamise ajal kohal ühtegi advokaati ja teiseks oli ta kannatanud narkomaania ja võõrutussündroomi vaimsete ja füüsiliste tagajärgede all.

Mis puudutab kaebaja uimastisõltuvust, siis ta kannatas selle all *de facto* vahistamise ajal 14. aprillil 2014 ja ta kirjutas loobumisavaldusele alla kaks päeva hiljem. Kuna puudusid viited selle kohta, et kaebajal oleks olnud juurdepääs ravimitele või asendusravile ajal, mil ta oli politsei kontrolli all, võis tema väidet, et tal olid allakirjutamise ajal juba võõrutusnähud, pidada usutavaks. Seetõttu tuli seada kahtluse alla see, et ta kirjutas vabatahtlikult alla advokaadist loobumisele.

EIK leidis, et sellistel asjaoludel pidid siseriiklikud kohtud esmajoones veenvalt kindlaks tegema, kas õigusabist loobumine oli nendest probleemidest hoolimata vabatahtlik ja kehtiv või mitte. EIK hinnangul ei suutnud siseriiklikud kohtud seda piisavalt ja veenvalt teha. Siseriiklikus kohtupraktikas tunnistati sõnaselgelt, et tema diagnoos võib viia ta nende isikute kategooriasse, kes ei saa seaduse järgi oma psüühikahäire tõttu õiguspäraselt sellest õigusest loobuda. Kohtud olid aga tuvastanud, et ametivõimud said tema sõltuvusest teada alles pärast seda, kui kõik tema osalusega uurimistoimingud olid lõpetatud. Seda hinnangut andes ei kommenteerinud nad teavet, et päev pärast seda, kui ta oli loobumisavaldusele alla kirjutanud ja üles tunnistas, kutsuti tema võõrutusnähtude tõttu arestimajja korduvalt kiirabi. Nende hinnangu ebaõige olemus leidis kinnitust, kui ilmses, et politsei teadis tema sõltuvusest juba uurimise algusest peale, kui kaebaja oli juba nende kontrolli all. Politsei varjatud teave võis viidata sellele, et kaebajal oli haigus, mis oleks siseriikliku kohtupraktika kohaselt viinud selleni, et tema loobumist ei olnud võimalik aktsepteerida. Seega, kuigi siseriiklik õigus põhimõtteliselt kehtestas sellisteks olukordadeks kaitse, oli politseiametnike käitumise tõttu see kaitse osutunud ebatõhusaks. Enne loobumisavaldusele allakirjutamist ei teavitatud kaebajat tema vaikimisõigusest, millest teatamata jätmine oli loobumise kehtivust veelgi kahjustanud.

Arvestades kõiki ülaltoodud asjaolusid, ei suutnud valitsus tõendada, et kaebaja oli õiguspäraselt loobunud oma õigusest kaitsjale/õigusabile.

#### (c) Kas advokaadile juurdepääsu piiramiseks oli kaalukaid põhjusi?

EIK ei leidnud ühtegi mõjuvat põhjust, mis õigustaks advokaadi puudumist.

#### (d) Menetluse üldine õiglus

Kaebaja oli oma tervisliku seisundi tõttu olnud teatud määral haavatav. Vaidlustatud ütlused olid otseselt süüstavad. Kuigi kaebaja ütlusi, mis ta tegi enne tema õigusest õigusabile teavitamist, ei olnud kunagi tema vastu suunatud tõendite hulka lisatud, võimaldasid need ametivõimudel hankida tema vastu täiendavaid tõendeid varastatud kauba asukoha kaudu. Pärast nende avalduste tegemist võis kaebaja leida, et nende muutmine pärast seda, kui teda oli teavitatud õigusest õigusabile ja rekonstrueerimise toimumist, oleks kahjulik.

See, et siseriiklikud kohtud ei seadnud kahtluse alla loobumise kehtivust, olid avaldanud väga tõsiseid tagajärgi kohtumenetluse üldisele õiglusele. Nende hinnang tema psüühilise seisundi küsimusele rekonstrueerimise ajal oli olnud pealiskaudne ja nad ei olnud piisavalt käsitlenud tema kaebusi seoses tema õigusele kaitsjale. Siseriikliku õiguse välistavat reeglit ei kohaldatud. Sel põhjusel ei olnud EIK veendunud, et kriminaalmenetlus tervikuna on kõrvaldanud uurimise esimestel päevadel ilmnenu menetluslikud vead.

EIK tuvastas artikkel 6-1 ja 6-3(c) rikkumised.

*Artikkel 41*

EIK leidis, et Ukraina peab kaebajale maksma 3600 eurot mittevoralise kahju hüvitiseks.

[Lahend](#) (inglise keeles)

[Kokkuvõte](#) (inglise keeles)